

Kompetencje kluczowe – od przedszkola do uczenia się przez całe życie

Wiedza, umiejętności i postawy, które zdobywają dzieci w naszym przedszkolu

Skoro pięćdziesiąt procent zdolności do nauki rozwija się w ciągu pierwszych czterech lat życia, a kolejne trzydzieści procent do ukończenia ośmiu lat, to programy rozwojowe dla okresu wczesnego dzieciństwa powinny być traktowane jako najwyższy priorytet.

Gordon Dryden, Jeannette Vos

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dn.18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie zawiera rekomendacje dla państw członkowskich, aby rozwijały ofertę kompetencji kluczowych dla wszystkich w ramach ich strategii uczenia się przez całe życie, w tym strategii osiągnięcia powszechnej alfabetyzacji.

KOMPETENCJE KLUCZOWE

Kompetencje zdefiniowane w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z 18 XII 2006r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie jako połączenie: wiedzy, umiejętności, postaw odpowiednich do sytuacji:

1. porozumiewanie się w języku ojczystym
2. porozumiewanie się w językach obcych
3. kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne
4. kompetencje informatyczne
5. umiejętność uczenia się
6. kompetencje społeczne i obywatelskie
7. inicjatywność i przedsiębiorczość
8. świadomość i ekspresja kulturalna.

CELE KSZTAŁCENIA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2017 r. poz. 356) [online, dostęp dn. 01.08.2017].

1. Wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych im w codziennych sytuacjach i dalszej edukacji.
2. Budowanie systemu wartości, w tym wychowywanie dzieci tak, aby wiedziały, co jest dobre, a co złe.
3. Kształtowanie w dzieciach odporności emocjonalnej koniecznej do racjonalnego radzenia sobie w nowych i trudnych sytuacjach, w tym także do znoszenia różnych niepowodzeń i porażek.
4. Rozwijanie umiejętności społecznych dzieci, niezbędnych w poprawnych relacjach z innymi dziećmi i dorosłymi.
5. Stwarzanie warunków sprzyjających wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych.
6. Troska o zdrowie dzieci i ich sprawność fizyczną, zachęcanie do uczestnictwa w zabawach i grach sportowych.
7. Budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym oraz rozwijanie umiejętności prezentowania swoich przemyśleń w sposób zrozumiały dla innych.
8. Wprowadzanie dzieci w świat wartości estetycznych i rozwijanie umiejętności wypowiedzania się poprzez muzykę, małe formy teatralne i sztuki plastyczne.
9. Kształtowanie u dzieci poczucia przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz postawy patriotycznej.
10. Zapewnienie dzieciom szans na lepszą edukację poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także uczenie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne dla edukacji szkolnej.

CHARAKTERYSTYKA WIEKU PRZEDSZKOLNEGO

- ⑩ Problem opuszczenia domu rodzinnego
- ⑩ Rozwijają się zmysły, wyobraźnia i intelekt
- ⑩ Pojawia się konieczność funkcjonowania w grupie rówieśniczej
- ⑩ Kształtowanie się samodzielności
- ⑩ Nabywanie umiejętności radzenia sobie w typowych sytuacjach
- ⑩ Przygotowanie do szkoły
- ⑩ Nabywanie umiejętności kontrolowania emocji
- ⑩ Pojawiają się nowe kategorie poznawcze, tj. myślenie słowne oraz początki myślenia intuicyjnego
- ⑩ Dynamiczny rozwój mowy powala na poszerzenie wiedzy o otoczeniu, pojawia się zdolność ujmowania rzeczywistości w czasie przyszłym, teraźniejszym i przeszłym, dostrzeganie odmienności poglądów innych osób.

P ODSTAWY KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

Naturalne procesy, jakim podlega dziecko w okresie przedszkolnym, pozwalają na jego stymulację w kierunku kształtowania kompetencji kluczowych.

Wraz z procesami rozwojowymi dziecka tworzą się podstawy poszczególnych kompetencji kluczowych, np.:

- **rozwój mowy** i poszerzanie się czynnego słownika pozwala na rozwijanie porozumiewania się w języku ojczystym i języku obcym oraz kompetencji społecznych i obywatelskich
- **zabawa** jako podstawowa aktywność dziecka kształtuje inicjatywność, przedsiębiorczość, świadomość i ekspresję kulturalną
- **ciekawość i zadawanie pytań** są podstawą do rozwoju kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych oraz umiejętności uczenia się.

Na żadnym etapie rozwojowym zależności między:

naturalna aktywność - bezpośrednie potrzeby dziecka - możliwości

nie mają tak bezpośredniego przełożenia na kształtowanie się kompetencji kluczowych, jak w wieku przedszkolnym.

ROLA ZABAWY W ROZWIJANIU KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

Zabawa staje się w wieku przedszkolnym podstawową aktywnością dziecka – źródłem jego wiedzy o świecie, identyfikatorem postaw moralnych, podstawą do rozwoju słownictwa oraz rozwoju intelektualnego, a także okazją do zawierania i podtrzymywania relacji społecznych z rówieśnikami i dorosłymi – w której toku dziecko mimowolnie, w sposób całkowicie naturalny zdobywa wiedzę i umiejętności.

KOMPETENCJE KLUCZOWE A PODSTAWA PROGRAMOWA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Kształtowanie kompetencji w placówce przedszkolnej ma wyjątkowy charakter. Z jednej strony ma na celu wyposażenie dziecka w odpowiednią wiedzę, a z drugiej – dostarczenie okazji, które pozwolą wyrobić w nim odpowiednie nawyki i zdobyć umiejętności praktyczne, a także przez działanie umożliwią kształtowanie odpowiednich postaw.

Na tym etapie rozwojowym i edukacyjnym na szczególną uwagę zasługują zatem:

- ⑩ modelowanie
- ⑩ naśladowanie pozytywnych wzorców

⑩ świadome tworzenie sytuacji pozwalających na aktywne uczestnictwo, odczuwanie i eksplorację dostępnej przestrzeni z zastosowaniem zasad indywidualnego podejścia do każdego dziecka.

POROZUMIEWANIE SIĘ W JĘZYKU OJCZYSTYM

Jest to zdolność do codziennego komunikowania się dziecka w środowisku przedszkolnym z dorosłymi i innymi dziećmi (np. komunikowanie własnych potrzeb, emocji).

Przyjmuje się, że dziecko kończące wychowanie przedszkolne powinno umieć opowiadać o zdarzeniach z przedszkola, odpowiadać na pytania, wyjaśniać własną przynależność do rodziny, grupy, narodu.

PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA PRZEDSZKOLA

Codziennie wspomaganie rozwoju mowy poprzez:

- słuchanie utworów literackich czytanych zarówno przez nauczyciela, jak i zaproszonych gości
- wypowiedzi spontaniczne i kierowane
- ćwiczenia pamięci odtwórczej, nauka wierszy, ról
- odgrywanie scenek (drama, zabawy paluszkowe, tatr kukielkowy, pacynki)
- występy artystyczne dzieci w uroczystościach przedszkolnych w tym spektakle „Dzieci Dzieciom”
- uczestnictwo w konkursach recytatorskich
- zapewnienie wsparcia logopedycznego w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- prowadzenie codziennych różnorodnych zabaw logopedycznych (artykulacyjnych, oddechowych, logorytmicznych) dla całej grupy
- ćwiczenia grafomotoryki ręki – jako przygotowanie do pisania (np. plastelina, ciastolina, gazety, masa solna, kształtki sensoryczne)
- wprowadzanie liter, naukę czytania prostych wyrazów i zdań, ćwiczenia usprawniające analizę i syntezę słuchowo-wzrokową (stosowanie różnorodnych metod
- doskonalenie sprawności grafomotorycznej (kreślenie szlaczków literopodobnych na różnorodnym podłożu, kreślenie liter po śladzie i samodzielnie)
- kontakt z żywym słowem – nauczyciel, aktorzy (spektakle teatralne na miejscu oraz wyjazdowe, Teatr Mamy i Taty)
- biblioteczki w każdej sali – codzienny kontakt z literaturą dla dzieci (w tym poznawanie polskiej literatury klasycznej dla dzieci)
- warsztaty biblioteczne – 1 x w miesiącu dla dzieci starszych
- udział w akcjach: Cała Polska czyta dzieciom, Biblioteka przedszkolaka, Wędrująca książka.

POROZUMIEWANIE SIĘ W JĘZYKACH OBCYCH

Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym opiera się na wprowadzaniu zabaw językowych, używaniu prostych zwrotów w języku obcym w sytuacjach codziennych – w zabawie i nauce, ukazywaniu korzyści, jakie wynikają z umiejętności posługiwania się językiem obcym.

Przyjmuje się, że dziecko kończące przedszkole rozumie i reaguje na bardzo proste polecenia w języku obcym, a przygotowanie do posługiwania się językiem obcym odbywa się przez zabawę.

DZIAŁANIA PRZEDSZKOLA

W ramach realizacji zadań z tego obszaru dzieci uczestniczą w zajęciach języka angielskiego 1 godzina tygodniowo.

Podczas zajęć przedszkolaki poznają i utrwalają podstawowe słowa i zwroty w języku angielskim (np. podają swoje imię, wiek, określają nastrój, liczą, nazywają kolory, części ciała, ubrania, podają nazwy zwierząt, części garderoby).

Zajęcia to – gry i zabawy ruchowe (grupowe, w parach), piosenki, historyjki obrazkowe, scenki dramatyczne.

KOMPETENCJE MATEMATYCZNE I PODSTAWOWE KOMPETENCJE NAUKOWO-TECHNICZNE

Kompetencje matematyczne są realizowane na etapie wychowania przedszkolnego między innymi w postaci rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji.

Podstawowe kompetencje naukowo-techniczne odnoszą się do opanowania, wykorzystywania i stosowania wiedzy oraz sposobów i metod objaśniających świat przyrody przez:

eksperymentowanie, obserwowanie zjawisk, sprawdzanie, majsterkowanie, powtarzanie procedur i instrukcji oraz weryfikowanie wiedzy i odnoszenie jej do codziennych sytuacji, które dziecko zna.

PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA PRZEDSZKOLA

1 . Kompetencje matematyczne:

- codzienne zabawy w przeliczanie, klasyfikowanie, mierzenie, ważenie, rozróżnianie stron: lewa/prawa
- realizacja ćwiczeń z programu prof. E. Gruszczyk-Kolczyńskiej – DZIECIĘCA MATEMATYKA (m.in. przeliczanie, porównywanie liczebności, stosowanie liczebników porządkowych, orientacja w schemacie ciała i w przestrzeni oraz na kartce, pomiary długości, klasyfikowanie, przekształcanie, rytm, następstwo czasu)
- ćwiczenia, zadania, zabawy eksperymentalno-doświadczalne, kulinarne

2. Kompetencje naukowo-techniczne – codzienne działania:

- obserwacje zjawisk atmosferycznych, przyrodniczych
- prowadzenie kalendarza pogody

- prowadzenie czasowych „ogródków” w salach oraz stałych ogródków na placu zabaw
- zabawy mikroskopem, lupą itp.
- zabawy z wykorzystaniem bezpiecznych narzędzi (kąciki majsterkowicza)
- zabawy eksperymentalno-doświadczalne (poznawanie podstawowych praw fizycznych, chemicznych), plastyczne, wizualizacyjno-przestrzenne

KOMPETENCJE INFORMATYCZNE

Dziecko w wieku przedszkolnym stopniowo i pod kontrolą wprowadzane jest w przestrzeń wirtualną, przez co zyskuje możliwość rozwijania wszystkich pozostałych kompetencji kluczowych.

Podstawa programowa zachęca do umożliwienia dziecku podejmowania samodzielnej aktywności poznawczej, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA PRZEDSZKOLA

W codziennej pracy:

- wykorzystywane są narzędzia TIK (np. magnetofon, rzutnik, laptop, tablica interaktywna, komputer)
- wykorzystywanie Internetu – oglądanie prezentacji i filmów edukacyjnych,
- nauka kodowania przez zabawę, nie tylko z wykorzystaniem narzędzi TIK
- warsztaty – Mistrzowie Kodowania, Kodowanie na dywanie
- zajęcia profilaktyczne – dziecko bezpieczne w sieci.

UMIEJĘTNOŚĆ UCZENIA SIĘ

Kompetencje związane z uczeniem się są na tym etapie niezwykle istotne – przedszkole to pierwsze doświadczenie dziecka z uczeniem się, w tym z uczeniem się konsekwentnym, możliwie świadomym i ukierunkowanym na osiągnięcie konkretnych celów.

Rolą przedszkola jest poznanie indywidualnych cech, preferencji dziecka, dobór odpowiednich metod i form pracy, by przygotować dziecko do różnych form nauki - pracy grupowej i indywidualnej oraz do różnorodności stylów uczenia się, tworząc dzieciom sytuacje, w których uczą się one gospodarowania czasem przeznaczonym na zabawę, współpracują przy wykonywaniu zadania i biorą odpowiedzialność za wynik swoich działań.

PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA PRZEDSZKOLA

⑩ kompetencja ta jest kształtowana poprzez realizację wszystkich obszarów podstawy programowej wychowania przedszkolnego □ podczas wszelkich zajęć

dzieci kształtują umiejętność obserwacji i wyciągania wniosków z własnych działań prowadzonych

- ⑩ w przedszkolu, uczą się konkretnych zachowań i reakcji
- ⑩ dzieci wdrażane są do samodzielnego zdobywania wiedzy przy pomocy różnorodnych źródeł wiedzy (tradycyjnych i nowoczesnych) oraz do współpracy i współdziałania w zespole, grupie, ale też pracy indywidualnej
- ⑩ stosowanie idei oceniania kształtującego
- ⑩ stosowanie wzmocnień pozytywnych
- ⑩ realizacja wolontariatu
- ⑩ praca w grupach mieszanych wiekowo – uczenie się od siebie
- ⑩ praca zespołowa

KOMPETENCJE SPOŁECZNE I OBYWATELSKIE

Kompetencje te na tym etapie rozumiane są jako zdolność do stopniowego wychodzenia poza obszar rodziny, do pracy z innymi w grupie przedszkolnej. Na tym etapie istotne jest, aby dziecko zrozumiało obyczaje i sposoby funkcjonowania osób w różnych społeczeństwach i środowiskach, dostrzegало różnorodność zachowań, a stopniowo też postaw.

Bardzo ważne jest również wzbudzanie zainteresowania dzieci otoczeniem domu i przedszkola, zachęcanie do podejmowania działań na rzecz wspólnego dobra i pracy w dziecięcym wolontariacie na miarę ich możliwości.

PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA PRZEDSZKOLA

realizacja tych treści odbywa się nieustannie, podczas wszystkich sytuacji z jakimi stykamy się w przedszkolnej rzeczywistości, a ich celem jest wykształcenie u dzieci postaw społecznie pożądanych:

- budzenie zainteresowania historią swojej rodziny okolicy, kraju, stosowanie zwrotów grzecznościowych, kulturalne zachowanie podczas różnorodnych sytuacji, umiejętność współpracy, otwartość, bezkonfliktowość, tolerancja, przy jednoczesnym eliminowaniu postaw społecznie niepożądanych
- służą temu tworzone przez dzieci kodeksy zachowania, stosowanie odpowiednio dobranych wzmocnień pozytywnych i konsekwencji
- nauka praw dziecka, obywatelskich, równości oraz poszanowania innych osób
- nauka patriotyzmu przez obchody, m.in. Dnia Niepodległości, Dnia Flagi, Dni Nowej Huty.
- praca w małym wolontariacie – Góra grosza, zbiórka książek i zabawek do Uniwersyteckiego Szpitala w Prokocimiu, Gwiazdka dla zwierzaka, współpraca z fundacją Koliber, współpraca z Domem Opieki Społecznej w Nowej Hucie.
- spacer, wycieczki do różnych miejsc użyteczności publicznych, organizacji (sklep, zakład fryzjerski, poczta, biblioteka, straż pożarna, komisariat, bank, ośrodek zdrowia, apteka, kościół,)
- spotkania z przedstawicielami różnych zawodów (lekarz, pielęgniarka, ratownik medyczny, strażak, policjant, fryzjer, kominiarz), rodzicami, którzy prezentują swoje zawody (np. prawnik, krawcowa, informatyk, kucharz, rolnik, leśnik)

INICJATYWNOŚĆ I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Poczucie inicjatywy i przedsiębiorczość należy rozumieć jako zdolność do wcielania pomysłów w czyn. Kompetencja ta obejmuje działania zmierzające do rozwoju poczucia sprawstwa przez stwarzanie dzieciom warunków do samodzielnego eksplorowania świata, eksperymentowania, doświadczania.

Inicjatywność i przedsiębiorczość są rozwijane wielopłaszczyznowo, i co ważne, ich elementy są obecne podczas wszystkich działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych, w których uczestniczy dziecko w przedszkolu.

PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA PRZEDSZKOLA

- ⑩ w ramach realizowania tych treści stwarzane są każdorazowo okazje pozwalające dzieciom samodzielnie doświadczać, eksperymentować, eksplorować (np. robienie kanapek, sałatek, szaszłyków, pieczenie, malowanie, rysowanie, wydzieranie, lepienie, układanie klocków, zabawy w piaskownicy)
- ⑩ codzienne zabawy na placu zabaw, w kąciakach zainteresowań
- ⑩ zabawy doświadczalne i eksperymentalne
- ⑩ granie w gry zespołowe typu, np. „chińczyk”, warcaby, szachy
- ⑩ współpraca podczas stawiania dzieciom zadań do wykonania w parach, grupach czy zespołach, co pozwala im poczuć się współodpowiedzialnymi za ostateczny efekt podejmowanych działań
- ⑩ warsztaty plastyczne, wizualizacyjno-przestrzenne, sportowe, logorytmiczne, kulinarne, eksperymentalno-doświadczalne prowadzone przez nauczycieli
- ⑩ udział w warsztatach zewnętrznych, np. świece, mydełka, obrazki z piasku, wiklina, siano, pierniki, instrumenty perkusyjne
- ⑩ wycieczki :sad, gospodarstwa agroturystyczne, muzeum, teatr, teatr muzyczny, filharmonia,

ŚWIADOMOŚĆ I EKSPRESJA KULTURALNA

Praca w tym obszarze ukierunkowana jest na twórcze wyrażanie doświadczeń i emocji za pośrednictwem różnorodnych środków ekspresji: muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Doświadczania takie pozwalają na wyrażenie przez dziecko różnorodnych stanów emocjonalnych, wyzwolenie pozytywnych emocji, a przez to otwarcie się na nowości. Wzmacniają inicjatywę i pomagają w nawiązaniu relacji.

Przedszkole daje dziecku możliwość nie tylko poznawania i odtwarzania rzeczywistości związanej z kulturą i sztuką, ale również eksperymentowania z rytmem, głosem, dźwiękiem, ruchem, grafiką.

PRZYKŁADOWE DZIAŁANIA PRZEDSZKOLA

Te kompetencje przedszkolaki nabywają poprzez:

- ⑩ malowanie (w tym nietypowymi technikami, np. malowanie kasztanami, malowanie przez gazetę), rysowanie, śpiewanie, taniec
- ⑩ wystawy prac dzieci (sala, korytarze, szatnia, strona internetowa)
- ⑩ udział w różnych uroczystościach – jako mali aktorzy (pasowanie na przedszkolaka, Święto Niepodległości, Jasełka, Dzień Babci i Dziadka, rodzinne kolędowanie, powitanie wiosny, happening ekologiczny, Dzień Dziecka, Dzień Mamy i Taty, pożegnanie przedszkola)
- ⑩ udział w konkursach przedszkolnych, i międzyprzedszkolnych i międzyszkolnych (muzyczne, plastyczne, recytatorskie), przeglądach teatralnych (Brzechwałki)
- ⑩ udział w koncertach, przedstawieniach teatralnych w przedszkolu i poza nim (Szkoła Muzyczna, NCK, Dom Kultury im. C.K. Norwida)
- ⑩ Innowacja muzyczna „Przygoda z muzyką”

WYBRANE METODY

- metoda pedagogiki zabawy
- metoda tworzenia map pojęciowych
- metoda twórczego myślenia
- ruch rozwijający Veroniki Sherborne
- metody parateatralne: technika zmiany ról, drama, pantomima, teatr paluszkowy, teatr kukiełkowy, teatr cieni, opowieść ruchowa
- dziecięca matematyka prof. Ewy Gruszczyk-Kolczyńskiej i Ewy Zielińskiej
- metoda Carla Orffa (instrumenty)
- odmienna nauka czytania wg dr Ireny Majchrzak
- metoda Dobrego Startu prof. Marty Bogdanowicz
- metoda aktywnego słuchania muzyki według Batti Strauss
- metoda gimnastyki twórczej (ekspresyjnej) Rudolfa Labana (improvizacja ruchowa)
- edukacja przez ruch wg Doroty Dziamskiej
- metoda projektu lub jej elementy
- metoda integracji sensorycznej
- wybrane metody nauczania języka angielskiego – Working with the voice, Role-play technique, Mime and pantomime, Total Physical Response

POMOCE DYDAKTYCZNE

- zabawki w kącikach zabaw (np. lalki, wózki, auta, klocki i inne)
- gry stolikowe, puzzle, układanki
- zabawki sportowe i na plac zabaw (np. drabinki, ławeczki, materace, piłki, obręcze, samochodziki, rowerki biegowe, wiaderka, łopatkki, foremki, sitka, bańki mydlane i inne)

- sprzęt na placach zabaw
- narzędzia ogrodnicze, nasiona, sadzonki
- pomoce „naukowe” (np. lupa, mikroskop, globus, mapa, waga, miarka, menzurka, pęseta, magnes, zegar, liczydło, magiczne skrzynki, piasek kinetyczny, stolik LED, parawany – teatrzyki, kukielki, pacynki, garderoba ze strojami, plansze edukacyjne)
- farby, kredki, nożyczki, stemple, instrumenty muzyczne (bębenki, tamburyna, kołatki, grzechotki, trójkąty, dzwonki melodyczne), pianino
- narzędzia TIK – aparat, magnetofon, telewizor, laptop, tablica interaktywna
- pomoce „naturalne” (np. liście, patyki, szyszki, kasztany, pudełka, gumki, tacki papierowe, folia aluminiowa, wełna, guziki, filc, piasek, kasza manna, ryż, masa solna...)